

Konsumpcja towarów z Unii Europejskiej na Ukrainie

Wstęp

Ukraina od momentu osiągnięcia niepodległości w 1991 roku dynamicznie rozwija wzajemne relacje gospodarcze z Unią Europejską.

Światowy kryzys ekonomiczny z 2008 roku miał znaczny wpływ na relacje gospodarcze pomiędzy Ukrainą a UE, w pierwszej kolejności obniżając intensywność i zmieniając strukturę handlu towarami i usługami. Choć nie można stwierdzić gwałtownego ograniczenia w handlu w okresie kryzysowym, od września 2008 roku między UE i Ukrainą odnotowano znaczny spadek bilansu handlowego.

Celem artykułu jest ukazanie znaczenia wymiany handlowej pomiędzy Ukrainą a UE, jak też znalezienie dowodu na to, że Ukraina jest ważnym rynkiem zbytu dla UE. Ponadto występują przesłanki do stwierdzenia, że partnerstwo pomiędzy UE a Ukrainą jest korzystne nie tylko dla Ukrainy, której gospodarka jest gorzej rozwinięta, ale także dla UE.

Konsumpcja towarów z Unii Europejskiej na Ukrainie

Ukraina to państwo, które jest priorytetowym partnerem UE w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (*European Neighbourhood Policy*) i Partnerstwa Wschodniego (*Eastern Partnership*).

Europejska Polityka Sąsiedztwa stanowi oficjalną polityką Unii Europejskiej wobec krajów z nią sąsiadujących. Po raz pierwszy została zaprezentowana w 2003 roku. Bardziej szczegółowe opracowanie polityki sąsiedztwa wobec Ukrainy zostało wydane w 2004 roku. Był to dokument, który w sposób szczególnie opisywał warunki współpracy UE z krajami sąsiadującymi¹.

Partnerstwo Wschodnie to program, który określa wymiar wschodniej polityki Unii Europejskiej w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Program Partnerstwa został zapoczątkowany działaniami dyplomacji polskiej wspieranymi przez

¹ *European Neighbourhood Policy. Strategy Paper*, s. 6–8.

Szwecję. Zainaugurowano go w Pradze w 2009 roku, podczas prezydencji czechyjskiej².

Podstawą prawną relacji pomiędzy UE i Ukrainą jest umowa o partnerstwie i współpracy pomiędzy Ukrainą i Unią Europejską (*Partnership and Co-operations Agreement* (PCA)), która została podpisana w 1994 roku i weszła w życie w 1998 roku³. Wspólne ambicje UE i Ukrainy, dotyczące zwiększenia obszarów współpracy, pozwoliły osiągnąć częściową integrację gospodarczą i zwiększyć kooperację polityczną.

Tak więc w marcu 2007 roku zostały rozpoczęte negocjacje dotyczące stworzenia nowej umowy o stowarzyszeniu pomiędzy Ukrainą i Unią Europejską, która musiałaby zastąpić poprzednią Europejską Politykę Sąsiedztwa. W związku z przyjęciem Ukrainy do Światowej Organizacji Handlu w maju 2008 roku nowa umowa także przewiduje stworzenie wielkiego obszaru strefy wolnego handlu pomiędzy Ukrainą i UE.

Negocjacje związane z wejściem w życie umowy o asocjacji pomiędzy Ukrainą i UE i jej ratyfikacją będą trwały przez parę lat do momentu wejścia pełnej umowy. Obie strony podjęły już decyzję o agendzie UE–Ukraina.

Umowa o asocjacji miała być podpisana 19 grudnia 2011 roku podczas szczytu Ukraina–Unia Europejska. Jednak teraz w związku z aresztowaniem Julii Tymoszenko (byłej premier Ukrainy) decyzja dotycząca podpisania umowy jest zawieszona. Minister spraw zagranicznych Polski Radosław Sikorski powiedział: „Rząd Polski może pomóc Ukrainie w dążeniu do UE, jeśli Ukraina pomoże sobie sama”⁴. Chodziło przede wszystkim o sytuację polityczną wewnątrz Ukrainy⁵.

Dnia 11 listopada 2011 roku w Brukseli odbyła się 21. runda negocjacji dotyczących utworzenia asocjacji. Wszystkie kwestie zostały rozstrzygnięte oprócz kwestii dążenia Ukrainy do integracji europejskiej i perspektywy europejskiej, które wymagają podjęcia decyzji na poziomie politycznym⁶.

Dzisiaj umowa o utworzeniu strefy wolnego handlu pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską jest już gotowa, ale nie została jeszcze podpisana przez strony.

Obecnie Ukraina więcej importuje z Unii Europejskiej, niż eksportuje do niej. To stwarza pewne uzależnienie gospodarki Ukrainy od gospodarki UE.

Ważnym problemem w operacjach eksportowo-importowych pomiędzy UE a Ukrainą zostaje regulacja norm sanitarnych i technicznych. Chociaż zazwyczaj

² Portal Eastern Partnership, <http://www.easternpartnership.org/>.

³ <http://www.easternpartnership.org/partner-states/ukraine>.

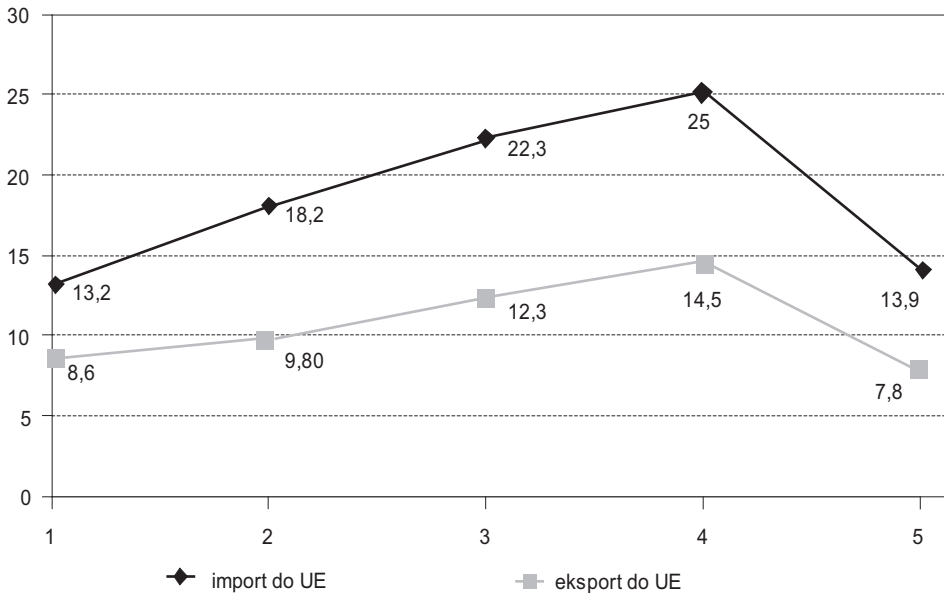
⁴ http://news.dt.ua/POLITICS/samit_ukrayina_-_es_mozhe_ne_vidbutisya-91675.html.

⁵ <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1283974-evrosouyz-gotovij-skasuvati-grudnevij-samit-z-ukrayini-predstavnik-polschi>.

⁶ <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1282301-kiyiv-i-bryussel-zavershili-peregovori-pro-asociaciyu-yaki-trivali-4-roki>.

wymagania w stosunku do towarów przeznaczonych do konsumpcji są wyższe ze strony UE, Ukraina stara się o dopasowanie swojego ustawodawstwa do norm prawa europejskiego. Istnieją jednak wyjątki, takie jak tymczasowe embargo na wwożenie na Ukrainę niektórych produktów rolnych w związku z niespełnieniem wymogów ze strony UE i zagrożeniami, które były tym spowodowane⁷.

W 2008 roku Ukraina zajęła 17. miejsce wśród największych partnerów handlowych UE i 14. wśród największych eksportowych rynków. UE jest najważniejszym partnerem handlowym Ukrainy (27,1% ogólnej ilości eksportu i 33,7% importu w 2008 roku). W tym samym roku obroty handlowe pomiędzy Ukrainą i UE osiągnęły poziom 39,5 mld euro. Ta kwota wzrosła z 34,8 mld euro w 2007 roku i przez ostatnich parę lat ciągle wzrasta. Do towarów kategorii głównej, które są importowane z UE na Ukrainę, zalicza się maszyny, urządzenia transportowe, chemię, tekstylia i odzież, produkty rolnicze.

Ryc. 1. Wymiana handlowa Ukrainy z Unią Europejską

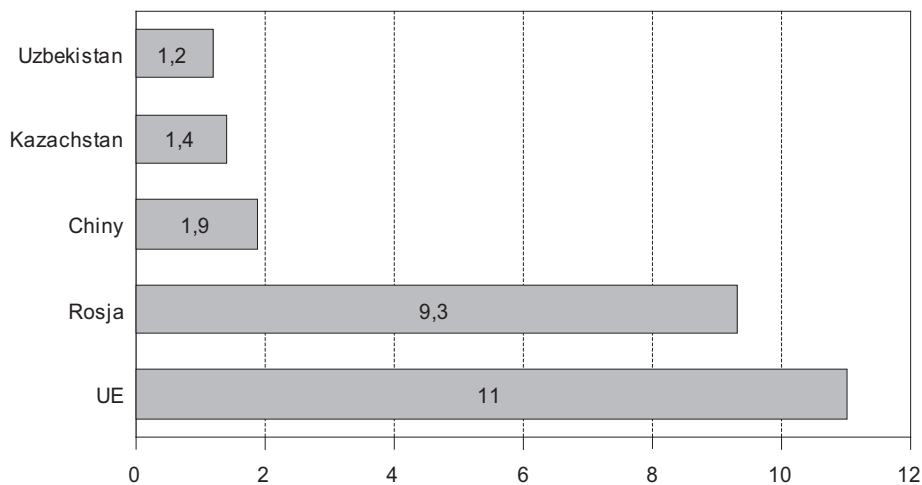
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Nacjonalnej Biblioteki Ukrainy: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_1/144_Sadula_20_1.pdf.

Eksport ukraińskich towarów do Unii został zliberalizowany dzięki Generalnemu Systemowi Preferencji (GSP), z którego Ukraina korzysta od 1993 roku. W 2007 roku wskaźnik wykorzystania GSP w wypadku niektórych towarów

⁷ http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/07/110711_vegetables_ukraine_dt.shtml.

osiągnął poziom 74%. Ponadto dzięki GSP Ukraina eksportuje do UE towary preferencyjne na kwotę 2,2 mln euro, zajmując tym samym dziewiąte miejsce wśród państw korzystających z tego systemu. Do preferencyjnych artykułów należą chemikalia, oleje roślinne, surowce mineralne, metale nieżelazne, maszyny i części mechaniczne. Oprócz tego Unia Europejska całkowicie zniosła obowiązek uiszczania cła za niektóre rodzaje produktów — dotyczy to państw mających status KNU (ukraińscy eksporterzy mogą sprzedawać na rynku UE około 42% całej produkcji rolnej bez opłaty jakiegokolwiek cła).

Do momentu, kiedy Ukraina została członkiem WTO, UE wprowadziła ilościowe ograniczenia na import z Ukrainy niektórych towarów. Takie ograniczenia dotyczyły ukraińskiej stali i tekstyliów. Ograniczenia te były regulowane odpowiednimi dwustronnymi umowami. Straciły one jednak ważność w dniu wstąpienia Ukrainy do WTO, czyli 16 maja 2008 roku, i teraz Ukraina korzysta z możliwości nieograniczonego eksportu stali i tekstyliów do UE.

Ryc. 2. Główni partnerzy handlowi Ukrainy (dane z 2009 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy, <http://www.mfa.gov.ua/mfa/en/publication/content/51470.html>.

Największym eksporterem i importerem towarów wśród państw należących do Partnerstwa Wschodniego z Unią Europejską została Ukraina, o czym świadczą dane europejskiej agencji statystycznej Eurostat.

W przeddzień szczytu Partnerstwa Wschodniego Eurostat opublikował dane statystyczne, z których wynika, że eksport Ukrainy do Unii Europejskiej wynosi 9,6 mld euro, czyli 58% ogólnej ilości eksportu. To znaczy, że Ukraina zajęła pozycję lidera w pierwszej połowie 2011 roku jako państwo, które eksportuje najwięcej towarów spośród państw Partnerstwa Wschodniego. Na dru-

gim miejscu znajduje się Białoruś (wartość towarów eksportowanych to 4 mld euro lub 24%).

Ponadto z danych wynika, że Ukraina zajęła pierwsze miejsce wśród importerów — wartość towarów importowanych sięgnęła 7,8 mld euro, co stanowi 44% ogólnego importu. Na drugim miejscu plasuje się Azerbejdżan (7,2 mld euro czyli 40%). Największe dodatnie saldo w handlu w pierwszej połowie 2011 roku zostało odnotowane w handlu z Białorusią (2,1 mld euro) i Ukrainą (1,8 mld euro), a największy deficyt — z Azerbejdżanem (−6,0 mld euro).

Prawie połowę eksportu (40%) Unii Europejskiej z państwami Wschodniego Partnerstwa w pierwszej połowie 2011 roku stanowią samochody, eksport innych towarów przemysłowych stanowi około 25%. Połowa importu przypada na energię, a inne towary przemysłowe sięgają prawie 1/4 importu.

W listopadzie 2011 roku w ramach przygotowania umowy o strefie wolnego handlu odbyło się spotkanie pomiędzy prezesem Międzynarodowej Organizacji Producentów Samochodów Iwem Van der Straatenem i premierem Ukrainy Mykołą Azarowem. W trakcie spotkania podpisano porozumienie, które pozwala Ukrainie importować rocznie około 48 tys. samochodów wyprodukowanych w Unii Europejskiej bez płacenia cła importowego.

Podczas spotkania Azarow oświadczył, że każdy konsument na Ukrainie musi mieć prawo wolnego wyboru. Jednocześnie ukraiński przemysł samochodowy musi osiągnąć poziom światowych producentów, rozwijać się i godnie konkurować z nimi.

Taka ilość samochodów odpowiada uśrednionej liczbie samochodów importowanych na Ukrainę w latach 2005–2007, w okresie przed kryzysem.

Premier również złożył obietnicę, że rząd na wszelkie możliwe sposoby będzie pomagał w realizacji tego celu, a także będzie wspierał rozwój ukraińskiego przemysłu samochodowego i postara się nakierować zagraniczne inwestycje na tę właśnie branżę.

Ukraina razem z Unią Europejską stworzyły specyficzny mechanizm ochrony w dwustronnej wymianie gospodarczej dla rynków towarów w obszarze eksportu lub importu. Taki mechanizm pozwoli Ukrainie obronić rynek wewnętrzny przed gwałtownym importem samochodów, a także eksportem nasion słonecznika przy tworzeniu strefy wolnego handlu z Unią Europejską⁸.

Według danych Eurostatu w latach 2000–2010 handel towarami pomiędzy Unią Europejską i państwami Partnerstwa Wschodniego rozkwitł. W latach 2000–2008 wartość towarów eksportowanych wzrosła z 8,8 mld euro do 37,1 mld euro, co stanowi wynik rekordowy. Następnie w roku 2009 odnotowano spadek tej wartości do 23,2 mld euro, później kilkakrotnie następował wzrost do 29,5 mld euro.

⁸ <http://tyzhden.ua/News/33744>.

Konsumenci na Ukrainie już przyzwyczaili się do możliwości kupna tanich artykułów elektrotechnicznych sprowadzanych z Unii Europejskiej, a nie bezpośrednio od producenta. Według danych Państwowej Służby Celnej Ukrainy w 2010 roku gwałtownie wzrosła liczba rejestracji celnych wwożonych komputerów i laptopów — 37-krotnie, czyli z 4,7 tys. sztuk do 145 tys. sztuk.

Niemniej jednak w oficjalnych wypowiedziach importerzy mówią, że rynek wewnętrzny Ukrainy jest pełen techniki, przeznaczonej na sprzedaż w sąsiednich państwach. Głównie jest to towar dla sąsiednich krajów europejskich. Innymi słowami — gospodarka państwowa została napełniona „szarym importem” z UE.

Jeśli wierzyć danym importerów, w segmencie sprzętu gospodarstwa domowego udział krajowych sieci handlowych wynosi 80–85% sprzedaży detalicznej i właśnie w tej branży w ciągu ostatniego półtora roku importerom udało się znacznie obniżyć odsetek „szarych” lodówek i pralek. Jednak w sektorze elektroniki i technologii IT udział krajowych sieci wynosi jedynie 15–20% towaru na rynku — inni sprzedawcy w tym sektorze to drobni handlarze i sklepy internetowe. Właścicielom niewielkich punktów sprzedaży wygodniej jest kupować sprzęt techniczny u pośredników, którzy samodzielnie przywożą go na Ukrainę zza granicy, niż kupować w oficjalnych przedstawicielstwach otwartych na terenie kraju. Na przykład niektórzy prywatni przedsiębiorcy dzielą wielkie zamówienia na drobne po to, by ominąć przepisy celne. Zgodnie z ukraińskim ustawodawstwem osoba fizyczna może bez oclenia wwieźć towar o wadze nie większej niż 50 kg i na kwotę nie większą niż 200 euro. W ciągu jednego dnia może ona wielokrotnie przekroczyć granicę i w ten sposób zaspokoić zapotrzebowanie przedsiębiorcy.

Taki towar sprzedaje się na Ukrainie po cenach niższych niż te, które ustala oficjalny importer. Konsument, któremu bardziej zależy na korzystnej cenie towaru niż na pewnym źródle pochodzenia, korzysta z usług drobnego sprzedawcy. „Taka różnica w cenie oficjalnych sprzedawców i uczestników »szarej« strefy może wynosić od 5% do nawet 30% na korzyść tych ostatnich” — informuje nas generalny dyrektor oddziału Samsung Electronics Ukraina Andrij Bugaj⁹.

Importerzy myślą, że przyczyna tego procederu leży w braku porozumienia między Państwową Służbą Celną a organizacją przedsiębiorstw sprzętu AGD. Dokładniej chodzi o zaniżenie wartości całych grup towarów. Na przykład przy rejestracji celnej średnia wartość notebooka, laptopa lub komputera wynosi 242 dolary, laserowego wielofunkcyjnego urządzenia — 63 dolary, ale celnicy w żaden sposób nie reagują na skargi oficjalnych przedstawicielstw. Dla urzędu nie ma znaczenia, kto i za ile dostarcza towar — to jest prywatna sprawa każdego

⁹ <http://www.rbc.ua/rus/finance/show/obyazatel'naya-markirovka-telekommunikatsionnoy-produktsii-30112011154300>.

przedsiębiorcy. Podstawą wyznaczenia wartości jest cena w umowie lub na rachunku, z którym towar przekracza granicę.

Aby walczyć z takimi „szarymi schematami”, importerzy proponują celnikom wpisywanie do deklaracji celnych numeru każdej lodówki i laptopa. Jednak praktyczna realizacja takich pomysłów jest niemożliwa.

Jeśli lodówka lub laptop, które importer nazywa „szarymi”, oficjalnie przeszły proces celny, dla służb celnych są towarami legalnymi. Do „szarych” nie zalicza ich także konsument, który kupuje produkt po niższej cenie. Jeśli więc spojrzeć na sytuację globalnie, to nikt, oprócz importera, nie interesuje się, w jaki sposób dany produkt został sprowadzony na Ukrainę.

Ponadto służby celne mają wątpliwości, czy oficjalni importerzy nie próbują narzucać zbyt wygórowanej marży. Ponieważ ceny w Europie są niższe, opłaca się sprowadzać towary na własną rękę¹⁰.

Tabela 1. Główne artykuły importu z UE-27 na Ukrainę

	Struktura, proc. ogólnej ilości		Tempo wzrostu/spadku (%)	
	2008	2009	2008	2009
Żywność i żywe zwierzęta	5,12	7,15	49,0	-23,8
Napoje i wyroby tytoniowe	0,72	0,86	2,1	-33,4
Niespożywcze surowce, oprócz paliw	1,62	1,94	20,8	-33,4
Mineralne paliwa	5,36	4,17	77,4	-56,9
Oliwy, tłuszcz	0,20	0,36	136,1	2,2
Towary chemiczne	14,17	19,50	10,4	-23,8
Przemysł	15,55	17,78	5,4	-36,6
Maszyny	43,75	32,37	6,7	-59,0
Przemysł maszyn	11,20	13,48	11,7	-33,3

Źródło: portal Finanse Publiczne, <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/08/06/247222>.

Od 1 grudnia 2011 roku Konsulat Generalny RP we Lwowie zaczął wydawać mieszkańcom pięciu zachodnich obwodów tzw. shopping-wizy. Z takiej wizy mogą skorzystać mieszkańcy pięciu obwodów — lwowskiego, tarnopolskiego, iwano-frankowskiego, zakarpackiego i czerniowieckiego.

Po raz pierwszy taką wizę można otrzymać na siedem dni, a każdy kolejny raz wiza jest przyznawana na okres do jednego roku. Jedynym warunkiem, jaki trzeba

¹⁰ <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/08/06/247222>.

spełnić, żeby dostać wizę po raz drugi, jest dołączenie do podania wizowego rachunku imiennego na jakąkolwiek kwotę. Wydawane wizy nie są zwykłymi wizami krajowymi, lecz wizami z układu z Schengen.

Stworzenie takiego systemu wizowego dla mieszkańców zachodniej Ukrainy spowoduje, że zwiększy się liczba osób, które wyjadą z kraju, by nabyć towary, których ceny są niższe. Mieszkańcy Ukrainy zaczną jeździć na zakupy do Polski lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej. To spowoduje obniżenie oficjalnego wolumenu importu z UE na Ukrainę.

Bardzo trudno dziś mówić o przyszłych relacjach pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską. Uwięzienie byłej premier Ukrainy Julii Tymoszenko, a także byłego ministra do spraw wewnętrznych Jurija Lutsenki oddała Ukrainę od Europy. To także powoduje, że Unia Europejska stosuje sankcje wobec obecnego rządu Ukrainy, co wstrzymuje rozwój jakichkolwiek relacji gospodarczych¹¹.

Zakończenie

Analiza światowego kryzysu i wymiany handlowej pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:

- Spadek aktywności gospodarczej podczas kryzysu 2008 roku zmniejszył import towarów do poziomu z 2005 roku.
- Dokonały się zmiany w strukturze handlu towarami między UE a Ukrainą. Gwałtownie zmniejszyła się wielkość importu samochodów i sprzętu elektrotechnicznego.
- Na Ukrainie pojawiły się nowe rodzaje ceł chroniących producentów ukraińskich, Unia jednak nie wprowadziła takiej polityki.
- Obywatele Ukrainy mogą korzystać z nowego rodzaju wiz, które ułatwiają import niektórych towarów na Ukrainę.

Bibliografia

European Neighbourhood Policy. Strategy Paper.

<http://www.easternpartnership.org/>.

<http://www.easternpartnership.org/partner-states/ukraine>.

<http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/08/06/247222>.

<http://tyzhden.ua/News/33744>.

<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1283974-evrosoyuz-gotovij-skasuvati-grudnevij-samit-z-ukrayini-predstavnik-polshchi>.

<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1282301-kiyiv-i-bryussel-zavershili-peregovori-pro-asociaciyu-yaki-trivali-4-roki>.

http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/07/110711_vegetables_ukraine_dt.shtml.

¹¹ <http://www.easternpartnership.org/daily-news/2011-11-25/ukrainian-opposition-calls-eu-sanctions-against-state-officials>.

Consumption of goods from European Union in Ukraine

Summary

The World economic crisis had a significant impact on the economic relations of Ukraine and EU countries, changing the structure of trade in goods and services. Despite the crisis, negotiations between the UE and Ukraine on setting the Association Agreement, new twinning and technical assistance projects were launched, cooperation was active in the energy sector etc.

Financial crisis led to a decrease in the volume and flow of FDI from EU, although the presence of European banks in the country facilitated entry of more capital, than it would have been otherwise, as these banks actively re-capitalized Ukrainian daughter institutions.

Ukraine remains a very important market for Europe, but still there is much to be done to improve economic development and relations.